

رجعت؛

تجلی گاه حکمت و عدالت

کتابخانه

مجمع جهانی صافین اسلام

سرشامه	: الهی، محمد صادق
عنوان فرار دای	: رجعت! تجلی گاه حکمت و عدالت
تکرار نام پدیدآور	: محمد صادق الهی
مشخصات نشر	: قم، آل فاضل، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	: ۱۷۶ ص
شابک	: ۹ - ۷۵ - ۶۱۱۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸ ABSN
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه [ص ۱۷۳ - ۱۷۶]؛ همچنین به صورت زیرنویس
موضوع	: رجعت
موضوع	: رجعت - احادیث
موضوع	: رجعت - فلسفه
شناخته افزوده	: مجمع جهانی حادقین
رده بندی کنگره	: ۲۳۹۶ / ۳ / ۸ الف / ۲ / ۲۲۲ BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷ / ۴۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۸۹۱۳۵

کتابخانه
مجمع جهانی حادقین

رجعت

تجلی گاه حکمت و عدالت

آل فاضل

محمد صادق الهی

اول / ۱۳۹۶

۱۵۰۰

۱۷۶ / رقمی

۲۰۰۰۰ تومان

۹ - ۷۵ - ۶۱۱۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ناشر:

نویسنده:

نوبت و تاریخ چاپ:

شمارگان:

تعداد صفحات / قطع:

قیمت:

شابک:

مرکز پخش: شهر مقدس قم، بلوار سمیه، خیابان شهیدین (عباس آباد) - پلاک ۱۱۰

www.sadeghain.com

تلفن: ۳۷۷۳۱۱۲۲ - ۰۲۵

فهرست مطالب

۱۱		سخن مؤسسه
۱۳		مقدمه

فصل اول:

۱۷		اهمیت و جایگاه رجعت در میان اصول اعتقادی
۱۸		ضروری بودن اعتقاد به رجعت
۱۹		ارتباط رجعت با اصول اعتقادی
۲۰		۱. تجلی امامت و خلافت الهی
۲۰		۲. مقدمه قیامت کبری
۲۱		۳. تجلی عدل الهی و وعده ثواب و عقاب
۲۲		۴. رجعت و مهدویت
۲۴		اشکال بر یک تأویل
۲۴		اهمیت و ضرورت بحث از رجعت
۲۵		مقابله با دشمنی‌ها
۲۶		اصلاح مسیرهای انحراف

فصل دوم:

۲۹		تعریف رجعت
۳۰		معنای لغوی
۳۱		تعریف اصطلاحی
۳۴		نکات برجسته در تعریف رجعت

فصل سوم:

۳۵		آثار اعتقاد به رجعت
۳۷		ایجاد امید و اشتیاق در دل مؤمنان
۳۸		تقویت روحیه استقامت و ایثار
۳۹		شناخت و عمل به وظائف دینی
۴۰		حل یک شبهه

فصل چهارم:

۴۱	هدف، فلسفه و ضرورت رجعت
۴۳	تجلی حکمت و قدرت پروردگار متعال
۴۴	تحقق وعده نصرت الهی
۴۶	عذاب و عقاب ظالمان / تشفی دل مظلومان
۴۸	کسب کمال

فصل پنجم:

۵۱	تاریخچه اعتقاد به رجعت
۵۴	سابقه رجعت در اسلام
۵۴	۱. دوران بیدایش
۵۵	۲. دوران افول
۵۶	۳. دوران اتمه ثانی
۵۸	حل دو شبهه
۵۸	۱. ریشه داشتن اعتقاد به رجعت در عبدالله بن سیأ
۶۰	۲. تشبیه رجعت به اعتقادات یهودیت

فصل ششم:

اثبات رجعت

۶۳	اثبات رجعت از حیث امکان
۶۴	اثبات رجعت از حیث وقوع
۶۶	بخش اول: اثبات رجعت از منظر قرآن کریم
۶۷	۱. آیاتی که تصریح بر رجعت دارند
۶۷	الف) آیات دال بر رجعت در امم سابقه
۶۷	آیه نخست: زنده شدن هزاران نفر از مردگان بنی اسرائیل
۷۰	آیه دوم: زنده شدن هفتاد نفر از اصحاب حضرت موسی علیه السلام
۷۲	آیه سوم: زنده شدن مقتول بنی اسرائیل
۷۳	آیه چهارم: زنده شدن پیامبری پس از صد سال
۷۵	آیه پنجم: زنده شدن مردگان به دست حضرت عیسی علیه السلام
۷۸	آیه ششم: زنده شدن فرزندان حضرت ایوب علیه السلام
۷۹	ب) آیات دال بر وقوع رجعت در آینده
۸۴	۲. آیات تأویل شده بر رجعت

بخش دوم: اثبات رجعت از طریق اخبار و روایات.....	۹۴
مقدمه‌ای بر حجیت روایات باب رجعت.....	۹۴
الف) روایات دال بر تحقق رجعت در گذشته.....	۹۶
ب) روایات دال بر رجعت در آخر الزمان.....	۹۹
ج) روایاتی که اعتقاد به رجعت را از شرایط ایمان می‌داند.....	۱۰۰
بخش سوم: اجماع علمای شیعه در اثبات رجعت.....	۱۰۱
حل یک شبهه.....	۱۰۳

فصل هفتم:

رجعت در ادعیه و زیارات.....	۱۰۵
فلسفه ذکر رجعت در ادعیه و زیارات.....	۱۰۷
ذکر رجعت در ادعیه.....	۱۰۸
۱. دعای عهد.....	۱۰۸
۲. دعای روز تولد امام حسین علیه السلام	۱۰۹
۳. دعای روز دحو الارض.....	۱۰۹
۴. دعای حریق.....	۱۱۰
ذکر رجعت در زیارات.....	۱۱۰
۱. زیارت جامعه کبیره.....	۱۱۱
۲. زیارت وارث.....	۱۱۱
۳. زیارت آل یاسین.....	۱۱۲
۴. زیارت اربعین.....	۱۱۲
۵. زیارت ابوالفضل العباس علیه السلام	۱۱۳
۶. زیارت امام زمان علیه السلام	۱۱۳
۷. زیارت رجبیه.....	۱۱۳
۸. زیارت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله	۱۱۴
۹. زیارت رابعة امیر مؤمنان علیه السلام	۱۱۴

فصل هشتم:

کیفیت رجعت.....	۱۱۵
بخش اول: حقیقت و ماهیت رجعت.....	۱۱۸
۱. نظریه محدثین.....	۱۱۹

۲. نظریه حکما و عرفا ۱۱۹
۳. نظریه برخی از محققین و علمای شیعه ۱۱۹
- بخش دوم: زمان رجعت ۱۲۱
۱. ظرف زمانی رجعت ۱۲۱
۲. مدت زمان رجعت ۱۲۳
- بخش سوم: کیفیت زنده شدن در رجعت ۱۲۴
۱. مأمورین الهی ۱۲۵
۲. باران الهی ۱۲۵
- بخش چهارم: اختیار در رجعت ۱۲۶
۱. نسبت به مؤمنین ۱۲۶
۲. نسبت به کفار ۱۲۷
- بخش پنجم: تکرار در رجعت ۱۲۸
- بخش ششم: تکلیف در رجعت ۱۲۸
۱. مکلف بودن به محرمات ۱۲۹
۲. رجعت، دارالتکلیف مؤمنان ۱۲۹
۳. وجود تکلیف در رجعت ۱۳۰
- حل دو شبهه ۱۳۱
۱. تنافی رجعت با تکلیف ۱۳۱
۲. تفسیر رجعت به تناسخ ۱۳۴
- شناخت تناسخ ۱۳۵
- مقایسه تناسخ با رجعت ۱۳۶

فصل نهم:

- کسانی که رجعت می کنند ۱۳۹
- عمومیت یا اختصاصی بودن رجعت ۱۴۰
- الف) رجعت نسبت به ادیان و امم ۱۴۱
۱. شیخ مفید و پیروان ایشان ۱۴۲
۲. شیخ طوسی و مشهور علمای شیعه ۱۴۳
- ب) رجعت نسبت به افراد ۱۴۴
- افراد که رجعت می کنند ۱۴۵

۱۴۵	بخش اول: ائمه معصومین علیهم السلام
۱۴۶	۱. رجعت امام حسین علیه السلام
۱۴۸	۲. رجعت امام علی علیه السلام
۱۵۱	۳. رجعت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۱۵۱	۴. رجعت تمامی ائمه علیهم السلام
۱۵۲	بخش دوم: انبیاء عظام
۱۵۳	بخش سوم: اصحاب خاص ائمه
۱۵۳	۱. سلمان فارسی
۱۵۳	۲. مفضل بن عمر
۱۵۴	۳. داود رقی
۱۵۵	۴. عبد الله بن شریک عامری
۱۵۵	۵. حمران بن اعین و میسر بن عبد العزیز
۱۵۶	بخش چهارم: مؤمنین و کفار محض
۱۵۸	بخش پنجم: زنان
۱۵۹	حل یک شبهه

فصل دهم:

۱۶۳	عوامل مؤثر در رجعت انسان
۱۶۴	۱. رسیدن به ایمان خالص
۱۶۵	۲. ولایت پذیری آگاهانه
۱۶۷	۳. شهادت و ایثارگری در راه حق
۱۶۹	۴. انتظار واقعی
۱۷۰	۵. تمسک به ادعیه و درخواست خالصانه از خدا

سخن مؤسسه

مهم‌ترین هدف از بحث‌های اعتقادی و کلامی، دفاع از مبانی دین و توسعه و نشر آن است؛ از این‌رو استنباط عقاید دینی از منابع آن و تبیین این مطالب در یک نظام منسجم، جزء اهداف و برنامه‌های همیشگی علما و دلسوزان دینی بوده است.

بر اساس نصوص مکتب انسان‌ساز اسلام، برای دست‌یافتن به معارف صحیح اعتقادی، علاوه بر تکیه بر قوه عقل و حجت باطنی، می‌بایست از حجت ظاهری و ارشادات و تعلیمات رسولان و پیشوایان دینی نیز بهره برد. به شهادت تاریخ، انسان‌ها بدون تعلیمات اعتقادی و دینی در بیش‌تر مسائل معرفتی گمراه بوده، تشتت آرا بر آنها حاکم شده، و شکاکیت آخرین نتیجه‌ای بوده است که در هر دوره فکری عائد متفکران شده است.

هدایت، در درجه اول امری اعتقادی و در درجه دوم به اعمال آدمیان مرتبط است. برای این مطلب می‌توان چنین استدلال کرد که عقیده، فعل قلب است و قلب امیر بدن؛ از این رو اعتقاد آدمی در همه حالات و رفتارهای او نقشی تعیین‌کننده دارد. امیرالمؤمنین علی علیه السلام در تبیین نقش بی‌بدیل اعتقادات صحیح دینی، پیوسته در سخنانشان خطاب به مردم می‌فرمود:

«دینکم دینکم فَإِنَّ السَّيِّئَةَ فِيهِ خَيْرٌ مِنَ الْحَسَنَةِ فِي غَيْرِهِ وَالسَّيِّئَةُ فِيهِ تُغْفَرُ وَالْحَسَنَةُ فِي غَيْرِهِ لَا تُقْبَلُ»؛ دینتان را بپایید دینتان را. بدی در این دین، بهتر است از نیکی در دین‌های دیگر. گناه و بدی در این دین آمرزیده است و نیکی در غیر آن، پذیرفته نمی‌شود. (اصول کافی: ج ۲، ص ۴۶۴)

پروردگار متعال پیوسته در اقوام و امت‌های پیشین، پیام‌ها و وعده‌هایی را بر اساس حکمت و عدالت، توسط انبیاء و رسولان به بندگان خود ابلاغ کرده است. همچنین سنت‌هایی را برای آنان مقرر کرده تا اقوام و امت‌های مختلف را به

واسطه آنها بیازماید و سبب رشد و کمال آنان شود، که یکی از این وعده‌ها و سنت‌های الهی، واقعه رجعت است.

رجعت که به معنای بازگشت برخی از مردگان به این دنیا در آخرالزمان است، یکی از اعتقادات پویا و اصیل دینی است. اعتقادی که مورد تأیید بزرگان دین و منابع معتبر است. واقعه‌ای که اهداف و فوائد بسیاری بر آن مترتب است و وقوعش را توجیه می‌کند.

در میان عقائد اسلامی، توحید، معاد و نبوت، جزء اصول دین هستند. امامت و عدل نیز اصول مذهب تشیع می‌باشند و موارد دیگری مانند اعتقاد به تقیه و رجعت جزء ضروریات و اختصاصات مکتب اهل بیت علیهم‌السلام به شمار می‌آیند. در یک نگاه کلی می‌توان شباهت‌ها و ارتباطات بسیاری بین رجعت و وقایع قیامت مشاهده کرد؛ همچنین رجعت با عقائد دیگری مانند مهدویت، تجلی امامت و خلافت الهی، تجلی عدل الهی و تحقق وعده ثواب و جزاء نیز ارتباط و همبستگی دارد.

با توجه به اهمیت و جایگاه این عقیده اصیل اسلامی، و همچنین شباهت و تهاجمات فراوانی که از سوی مخالفین و منکرین عقائد ناب دینی بر این مسأله وارد شده است، مجمع جهانی صادقین علیهم‌السلام بر آن شد تا از تحقیقات و مطالعات استاد گرامی حوزه علمیه قم، جناب آیت الله حاج شیخ محمد صادق الهی در این زمینه بهره‌برد و به چاپ و نشر این اثر گرانقدر اهتمام ورزد. در پایان بر خود لازم می‌دانیم که از آقایان محمدمحسن قاینی نجفی و همچنین سیدمحسن دهنوی و صالح احمدی تقدیر و تشکر داشته باشیم که در ویرایش این اثر ما را یاری رساندند.

والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته

مجمع جهانی صادقین علیهم‌السلام

مقدمه

رجعت یکی از مسائل پیچیده مربوط به دوران ظهور حضرت مهدی «عج» و یکی از عقاید ویژه مذهب تشیع است که از دیرباز شیعیان امامیه بر آن معتقد بوده‌اند و همچنین به واسطه اعتقاد به آن، مورد طعن دشمنان قرار گرفته‌اند و بحث‌ها و گفتگوهای فراوانی در این باره میان بزرگان شیعه و مخالفین آنها رخ داده است. بر اساس این عقیده، گروهی از مؤمنین به این جهان باز می‌گردند تا ظهور دولت حق را مشاهده کنند و از شکوفایی آن لذت ببرند. همچنین گروهی از منافقین نیز بازگردانده می‌شوند تا کیفر دنیوی اعمال ناشایست خویش را بچشند.

ائمه اطهار علیهم‌السلام به عنوان پیشوایان مکتب تشیع، اهتمام ویژه‌ای به مسأله رجعت داشته‌اند؛ به گونه‌ای که در یک نگاه کلی بیش از ششصد حدیث در این رابطه وجود دارد. روایاتی که برخی از آنها بر وقوع رجعت در گذشته، برخی بر وقوع رجعت در آخرالزمان و برخی دیگر بر علامت ایمان بودن اعتقاد به رجعت دلالت دارند. در این میان حدود ۲۱۰ روایت صراحتاً، ۵۲ مورد آن ضمناً و الباقی به صورت تأویلی درباره مسأله رجعت صادر شده‌اند؛ تا آنجا که برخی از علمای بزرگ شیعه، افزون بر صحیح دانستن پاره‌ای از روایات رجعت، مدعی تواتر این روایات هستند.

یکی از مسائل مهم در بحث رجعت، همبستگی آن به ظهور حضرت مهدی «عج» است؛ چرا که انقلاب عظیم و جهانی حضرت حجت «عج» برای برطرف کردن هرگونه ظلم و الحاد و رهایی مستضعفین از ستم ستمکاران به دست آن حضرت می‌باشد و روشن است که مسئله رجعت نیز اهمیت فراوانی خواهد داشت؛ زیرا که از ابعاد مختلفی با مسأله ظهور و آخر الزمان در ارتباط است. مطابق روایات متعددی که نقل شده است، رجعت هنگام ظهور حضرت مهدی «عج» صورت می‌گیرد و می‌توان گفت که دوران ظهور، ظرف زمانی رجعت خواهد بود و از این حیث از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد؛ چرا که حضور مؤمنان خاص برای یاری امام زمان «عج» به واسطه رجعت و همچنین جانشینی آن حضرت بعد از حکومت و شهادت ائمه معصومین علیهم‌السلام، پیوند و همبستگی خاصی را بین رجعت و مسأله ظهور رقم می‌زند.

آیات متعددی از قرآن کریم با مسأله رجعت مرتبط است و از ابعاد مختلف و اهمیت آن حکایت دارد. برخی از این آیات، رجعت را از حیث وقوعی مورد بررسی قرار داده و بعضی صراحتاً به وقوع رجعت در امم سابقه اشاره دارند. وقایعی همچون زنده شدن مردگان بنی‌اسرائیل، زنده شدن مقتول بنی‌اسرائیل، زنده شدن اصحاب موسی علیه‌السلام و عزیر نبی علیه‌السلام در چنین آیاتی مطرح شده‌اند. آیات دیگری نیز مانند خلافت مستضعفین در زمین، بر وقوع رجعت در آینده دلالت دارند و برخی دیگر همچون آیه دابة الارض و حیات و ممات، به مسأله رجعت تأویل شده‌اند و از آنجا که قرآن کریم اساسی‌ترین منبع برای اثبات حقایق دینی است، در مسأله رجعت نیز به عنوان اولین و اصلی‌ترین منبع مورد بررسی قرار می‌گیرد. توجه اکثر علمای اسلامی به مسأله «رجعت» شاهد دیگری بر اهمیت و تراز این اعتقاد می‌باشد؛ به صورتی که نه تنها این مسأله پیوسته مورد توجه متکلمین بوده است، بلکه بسیاری از عرفا، فلاسفه، مورخین، محدثین و رجالیون نیز به بحث و بررسی و اظهار نظر در رابطه با احکام و مسائل پیرامون آن پرداخته‌اند و

به اختلافات در اثبات آن نیز اشاره کرده‌اند و این حکایت از تأثیر این عقیده دارد که آنان را به دقت و توجه در آن واداشته است؛ چنانچه این‌منظور که عالمی لغت‌شناس است در این زمینه می‌نویسد:

اظهار نظر درباره رجعت در کتاب‌های لغت شیعه نیز کم و بیش یافت می‌شود. به عنوان نمونه طریحی در مجمع البحرین آورده است که: رجعت از ضروریات مذهب شیعه است و در این ارتباط دلائل قرآنی و روایی چنان مشهور می‌باشد که نیازی به ذکر آن نیست و حتی از معصومین نقل شده است که هر کس ایمان و اعتقاد به رجعت ما نداشته باشد، مسلمان نیست.^۱

مفسرین نیز در تفسیر «ایام الله» که در آیه شریفه «وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ»^۲ به کار رفته است، به بحث رجعت پرداخته‌اند و به حدیثی از امام باقر علیه السلام استناد کرده‌اند که می‌فرماید: «أَيَّامُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ثَلَاثَةٌ: يَوْمُ يَقُومُ الْقَائِمُ وَيَوْمُ الْكَرَةِ وَيَوْمُ الْقِيَامَةِ»^۳ روزهای خداوند عزوجل سه مورد است: روزی که قائم قیام خواهد کرد، روز رجعت و روز قیامت». در این تعبیر، همان‌طور که علمای علم صرف و نحو بیان کرده‌اند، یکی از خصوصیات «اضافه» کسب تشریف و فضیلت است؛ مسأله‌ای که در رابطه با «ایام الله» به کار رفته و کلمه «ایام» به معنای روزها، با اضافه به کلمه جلاله «الله» کسب فضیلت کرده و به معنای روزهای خدا مزین شده است.

این فرمایش نورانی نشان از جایگاه و اهمیت رجعت در میان اصول اعتقادی دارد؛ از همین‌رو در کتاب حاضر به قدر توان درباره رجعت بحث کرده‌ایم و با

۱. لسان العرب: ج ۵، ص ۱۴۸.

۲. سورة ابراهيم: آیه ۵.

۳. خصال صدوق: ص ۱۰۸.

تمسک به روایات معصومین علیهم‌السلام و ادعیه و زیاراتی که از جانب آن بزرگواران نزد ما به ودیعه گذاشته شده است به تبیین این اصل عقیدتی پرداخته‌ایم. از طرف دیگر، رجعت به خاطر برخورداری از ویژگی‌های خاصی که دارد، پیوسته مورد مخالفت قرار گرفته است و از این‌رو ضروری می‌باشد تا با مقابله علمی و استدلالی در برابر انحرافات مذکور و ارائه مفهومی صحیح و مطابق با منابع دینی، این اعتقاد ارزشمند و امیدآفرین را در برابر انحرافات و آفات مذکور محافظت کرده و آن را به سلامت در اختیار رهروانش قرار دهیم. با توجه به اهمیت این موضوع، در کتاب حاضر با طرح مباحث مختلفی به بررسی و تبیین مسأله رجعت پرداخته‌ایم تا پاسخگوی مسائل فوق‌الذکر باشد. امید است که این تلاش ناچیز مورد عنایت و رضایت حضرت باری تعالی، و توجه خاصه حضرت بقیت الله ارواحنا له الفداء واقع گردد.

و من الله التوفیق

محمدصادق ال‌هی